

ORTA ÖĞRETİM ANADOLU GÜZEL SANATLAR LİSELERİNDE GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI EĞİTİMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Sevay OKAY ATILGAN^{1*}

Özet

Bu araştırmada, ortaöğretim kurumları arasında özel bir yeri olan, Türk kültür ve sanatının dünü, bugünü ve geleceği açısından önemli misyonlara sahip Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin Resim Bölümü eğitim programı konu edilmiştir. İlk olarak 1989-1990 eğitim-öğretim yılında “Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi” olarak açılan kurumun adı daha sonra “Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi” şeklinde değiştirilerek eğitim ve öğretim programlarına da yeni bazı bölüm ve içerikler eklenmiştir. Çalışmada amaçlanan : Resim ve Müzik olarak iki alanda eğitim veren Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri örneğinde, Ortaöğretim Resim bölümlerindeki eğitim-öğretim programlarının içeriğini, *gelenek-gelecek, ulusal miras ve çağdaş değerler* açısından değerlendirmek; *milli kültür bilincinin kazandırılması, milli unsurların korunması ve geleceğe taşınmasında* Ortaöğretim Kurumları'nın görev ve sorumlulukları çerçevesinde, “*Geleneksel Türk Sanatları*”nın eğitim-öğretim programlarında yer almasının gereği ve önemi konusuna dikkat çekmektir. Araştırma kapsamı dışında tutulmakla birlikte, *geleneksel-gelecek* bağlamında bu çalışmada ortaya konulan genel çerçevenin, farklı disiplinlere sahip olan diğer bazı alanlar için de belirleyici olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orta Öğretim, Güzel Sanatlar, Geleneksel, Türk Sanatı, Milli Kültür

Abstract

The Importance And Place Of Education Traditional Turkish Arts In Secondary Of Anatolian Fine Arts High Schools

Training Programme of Painting Department in Anatolian Fine Arts High Schools, which have an important place among secondary schools and have a significant mission in terms of past, present and future of Turkish culture and art, has been the subject in this study. The institution, which was first opened in 1989-1990 academic year with the name of “Anatolian Fine Arts High School”, was later changed as the “Fine Arts and Sports High School” with some parts and content additions in its education and training programme. In the study, it is

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

intended: In the example of Anatolian Fine Arts High School that gives education in two areas- Painting and Music, to evaluate the content of secondary schools' painting departments' education and training programmes in terms of tradition-future, and national heritage and contemporary values; within the framework of duties and responsibilities of Secondary Education Institutions, to draw attention to the necessity and importance of Traditional Turkish Handicrafts in education and training programmes in order to create a national cultural awareness. Though excluded from the study, it is thought that the general framework laid out in the context of traditional future in this study, might also be decisive for some other areas having different disciplines.

Key Words : Secondary Education, Fine Arts, Traditional, Turkish Arts , National Culture

1. GİRİŞ

1.1. Türkiye’de Güzel Sanatlar Eğitiminin Tarihçesi

Batılı tarzda Güzel Sanatlar eğitiminin Türkiye’deki geçmişi oldukça yenidir. Bu anlamdaki ilk uygulamalar 1793-1794 yılında *Mühendishane-i Berri Hümayun* ve 1834 yılından itibaren de Mektebi Harbiye-i Şahane’de, doğa gözlemine dayalı resim derslerinin programa alınmasıyla başlamıştır. 1873 yılında açılan *Darüşşafaka Lisesi* ile 1869’da açılan *Galatasaray Mektebi Sultanisi* de resim derslerine ağırlık veren batı tarzı bir eğitimi benimsemişlerdir (Cezar 1995: 376,390). Askeri ve sivil nitelikteki bu okullarda görülen ilk sanat dersleri, daha çok mesleki gaye ile programda yer almış olsalar bile, bu devre damgasını vuran asker ressamın kuşağının çalışmaları batılı tarzdaki uygulamaların ilk örnekleri olması bakımından önemlidir².

3 Mart 1883’de, ilk sanat ve mimarlık yüksek okulu olarak öğretime başlayan ve 1928 yılında ilk defa “Akademi” adını alan Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi akademik anlamda sanat eğitiminin başladığı ilk yüksekokuludur. *Sanayi-i Nefise Mektebi*’nin kurucusu olan Osman Hamdi Bey, 1910 yılına kadar bu kurumun müdürlüğünü de üstlenmiştir (Cezar 1983:7). Böylece asker ressamın ardından siviller de sanat eğitimi alma olanağı bulmuştur. 1911 yılında, kız öğrencilerinin de sanat öğrenmelerine imkan sağlayan *İnas Sanayi-i Nefise Mektebi* açılmış, buradan bir çok kadın sanatçı yetişmiştir (Cezar 1973:15). Akademi çıkışlı ressamın, sanatçı olmaları yanında uzun yıllar resim-iş öğretmenliği de yapmışlardır. Cumhuriyet’in ilanı ve Ulu Önder Atatürk’ün güçlü teşvikleriyle bu dönemde sanat eğitimi alanında çok hızlı gelişmeler kaydedilmiş, sanata ilgi devlet politikası haline getirilmiştir. Bu destek ve bilinçle 1921’de *Türk Ressamlar Cemiyeti* kurulmuş, 1924’den itibaren, bilgi, birikim ve deneyim kazanma amacıyla yurt dışına bir çok sanatçı gönderilmiştir. İlk Cumhuriyet

² Bu konuda ayrıca bkz.; İslimyeli 1965; Renda 1977; Renda 1980; Tansuğ 1986; Mülâyim 1994,1-2; Kurtuluş 2000; Berkes 2002.

kuşağı sanatçılarının, yurt dışındaki eğitimlerini tamamlayıp yurda dönmeleri sanat hareketlerine büyük bir ivme kazandırmıştır. 1926 yılında *Türk Sanayi-i Nefise Birliği* daha sonra da adı değiştirilerek *Güzel Sanatlar Birliği* ve 1928 yılında da *Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği* kurulmuştur. Sanayi-i Nefise Mektebi, Cumhuriyetin ilanından sonra İnas Sanayi-i Nefise Mektebi ile birleştirilmiş ; 1928 yılından sonra “*Güzel Sanatlar Akademisi*” adıyla anılmaya başlamış, 1969 yılında 1172 sayılı *Devlet Güzel Sanatlar Akademileri Kanunu*’nun kabulü ile de bilimsel özerkliğe kavuşmuştur³.

Cumhuriyet’in ilanının ardından devletin kültür politikaları içinde güzel sanatlar ve sanat eğitimi önemli bir yer tutmuştur. 1925 yılından itibaren, örgün eğitimde resim, eliş ve müzik derslerine yer verilmiş, 1932 yılından itibaren sanat eğitimini geniş kitlelere götürmeyi amaçlayan *Köy Enstitüleri*, *Halkevleri*, *Halkodaları* ve *Halk Eğitim Merkezleri* açılmaya başlanmıştır. 1950’de altmış üç ilde 477 Halkevi ve 4332 *Halkodası* varken, çok partili döneme geçişte *Halkevleri* kapatılmış ve *Kız Enstitüleri*’ne öğretmen yetiştirmek amacıyla *Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulları*’na dönüştürülmüştür⁴. Bu arada yeni Cumhuriyetin başkenti Ankara’da 1926 yılında *Gazi Öğretmen Okulu* (Gazi Eğitim Enstitüsü) açılmış ve ilk, orta lise Resim-İş programları değiştirilerek; okullarda resim-iş atölyeleri kurulmuştur. 1932-1933 öğretim yılında, *Gazi Öğretmen Okulu* bünyesinde *Resim Bölümü* açılmış, bu bölüm daha sonra *Resim-İş Bölümü* adını almıştır. Bölümün ilk öğretmeni ve kurucusu İsmail Hakkı Tonguç’dur. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş ve Müzik bölümleri ilk sanat eğitimcisi öğretmenlerin yetiştirilmesi bakımından önem kazanmıştır. Bu dönemin ardından, özellikle 1949, 1962, 1974 ve 1981 yıllarında toplanan *Milli Eğitim Şuraları* Türkiye’deki sanat eğitiminin yapılandırılması açısından oldukça önemli görevler üstlenmiştir. Sanat eğitiminin yaygınlaştırılmasına ilişkin bazı temel ilke ve amaçlar ilk defa bu komisyonlarda tartışılarak, benimsenmiştir. Diğer yandan, daha çok yüksek öğretim kurumlarında gerçekleştirilen bu gelişmelere karşın, ortaöğretimde sanat eğitimi programlarına yer verilmesi çok yakın tarihlere kadar mümkün olamamıştır. Nitekim, ortaöğretimin ikinci aşaması olarak görülen liselerde 1952 yılına kadar, Sanat Eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, müfredatta yer almamaktadır. 1952-1956 yıllarında seçmeli ders olarak Resim veya Müzik dersi haftada iki saat olarak uygulanmıştır. 1956 yılında, liselerin Edebiyat Bölümleri’nde, seçmeli derslerden "Resim dersinin bir saati Sanat Tarihine ayrılmış; 1957-1970 yıllarında ise lise müfredatında Sanat Tarihi, Edebiyat bölümleri için mecburi dersler arasında alınarak, Resim dersi de buna ek olarak mecburi dersler arasında seçilebilmiştir⁵.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Edhem 1970; Anonim 1974; Cezar 1995; Renda 1980; Tansuğ 1986; Kurtuluş 2000.

⁴ Halkevleri hakkında bkz.: Taşdemir 2000; Özacun 2002.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Öztürk 1997; Güleç 2001; Deniz 2001; Eriş 2006; Aslaner 2008; Boduroğlu 2010.

Diğer yandan ortaöğretim kurumlarının diğer önemli kısmını oluşturan ; Endüstri Meslek Liseleri, Sanat Okulları, Yapı Enstitüleri, Kimya Sanat, Kız Sanat Okulları, Ticaret Okulları Akşam Sanat Okulları, Matbaacılık Okulu vb. gibi Meslek Okullarının müfredatlarında Teknik Resim, Mesleki Resim, Desen Kıyafet Tarihi, Resim (Atölye) gibi derslerin yer aldığı görülmektedir. 1974 yılındaki 9.Milli Eğitim Şurası'nda, ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre seçecekleri kol faaliyetleriyle sanat eğitiminin desteklenmesi öngörülmüş, Lise ve dengi okullarda da sanat eğitimi dersleri seçmeli dersler arasına konulmuştur. 1991 yılından sonra Türkiye'de hazırlanan ilk ve orta öğretim kurumları resim dersleri müfredat programlarında, resim alanı dışında diğer plastik sanatlar alanlarını kapsayan çalışmalara yer verilmeye başlanmıştır. Aynı yıl, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde oluşturulan *Resim Dersi Öğretim Programlarını Geliştirme Özel İhtisas Komisyonunca* hazırlanıp daha sonra kabul edilen *İlköğretim Kurumları resim-İş Dersi Öğretim Programı*, 1992-1993 öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Halen yürürlükte olan 1992 tarihli İlköğretim okulları Resim-İş Eğitimi öğretim programında daha çok resim tekniklerinin öğretimine ağırlık verilmektedir Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin kuruluşu da bu dönemlerde olmuştur. Bu alanda son olarak, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Dünya Bankası'nın 1994-1997 yılları arasında yürüttüğü *Milli Eğitimi Geliştirme Projesi* çerçevesinde, eğitim fakültelerinin yapılanması yeniden düzenlenmiş, Resim-İş Bölümleri, Müzik Eğitimi Bölümü ile birlikte, kurulan Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde; Sınıf Öğretmenliği Bölümleri de yeni kurulan İlköğretim Öğretmenliği Bölümünde Anabilim dalları olarak yer almıştır. İdari yapılanmanın yanı sıra, her iki bölümdeki sanat derslerinin yarıyıllara göre ders dağılımları, kredileri ve içerikleri de değiştirilmiş ve 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Yaygın sanat eğitimi ise uzunca bir süre, örgün eğitim kapsamındaki okulların dışında, sanatsal etkinliklerin amaçlandığı çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmüştür⁶.

2. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri

2.1. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin Tarihçesi (Kuruluş, Amaç ve Görevleri)

Türkiye'de sanat eğitimcisi ve sanatçı yetiştirme hedefli bir kurumda, sanat eğitiminin ortaöğretim düzeyinde geliştirildiği ilk örnek *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri*'dir. 1739 sayılı

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 33. Maddesi'ne göre kurulan⁷ ve 1989-1990 öğretim yılında ilk olarak İstanbul'da açılan Anadolu Güzel Sanatlar

⁶ Bkz.: Özhan 1995; Kurtuluş 2000; Güleç 2001; Şırlakoğlu 2004; Erkan 2009; Pınarbaş 2010.

⁷ Türk Millî Eğitim Sisteminin Genel Yapısını tayin eden, 14.6.1973 Tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun Güzel Sanatlar Eğitimi düzenleyen 33. Maddesi'nde : "Güzel Sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan

Liseleri; temel eğitimi tamamlayanlar arasından yetenek sınavıyla seçilen öğrencileri yükseköğretime hazırlayan bir öğretim kurumudur. 1990-1991 öğretim yılından itibaren Ankara, İzmir, Bursa ve Eskişehir gibi illerde de açılan Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin günümüzdeki sayısı 60'a yaklaşmıştır. **21.09.1990 tarih ve 20642 sayılı** resmi gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği'nde⁸ okulun kuruluşu (Madde 5) : “*Anadolu güzel sanatlar liseleri, güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan yüksek öğrenim kurumlarının buldukları yerler tercih edilmek suretiyle, güzel sanatlar faaliyetlerine elverişli yörelerde açılır. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin öğrenim süresi, ortaokul üzerine bir yılı hazırlık olmak üzere toplam dört yıldır. Okul yatlıdır. Ancak, velinin isteği, Okul idaresinin kararı ile öğrenci, gündüzlü olarak öğrenimine devam edebilir. Bu okullarda karma eğitim yapılır*” şeklinde açıklanırken ; amaç ve görevleri (Madde 6) arasında: “*a) Güzel sanatlar dallarında yetenekli öğrencilerin yaratıcı, yapıcı ve yorumcu yeteneklerini geliştirmek ; b) Öğrencileri araştırıcı ve geliştirici çalışmalara yönlendirmek, yetenekleri doğrultusunda bağımsız, doğru ve seçenekli yorumlar ve uygulamalar yapabilecek yaratıcı kişiler olarak yetiştirmek ; c) Öğrencilerin ulusal ve evrensel, tarihî ve yeni sanat eserlerini tanımaları ve anlamalarına yardımcı olmak*”, ibarelerine yer verilmektedir.

Müfredat programı ise 11. Madde'de verilmiştir. Buna göre : Anadolu güzel sanatlar liselerinde **fonetik (müzik), plâstik sanatlar (resim-heykel), drama (sahne ve görüntü) sanatları** bölümleri bulunabilir. Çeşitli hükümlere ayrılan altıncı bölümde ise ilk kuruluşundan itibaren yönetmelikte yer aldığı görülen *Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Kurullarının* Kuruluş, Görev ve İşleyişleri tanımlanmıştır (Madde17). Sanat eğitimi danışma ve program geliştirme **üst kurulları** ile danışma ve program geliştirme **lise kurullarının** görevleri ve işleyişleri aşağıdaki şekildedir:

a) Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Üst Kurulunun görevi; Anadolu güzel sanatlar liselerinde uygulanan sanat eğitiminin temel felsefesi, amaç ve ilkeleri ile genel kapsam ve geliştirilmesi konularında önerilerde bulunmaktır. b) Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Lise Kurulunun görevi; ilgili lisenin sanat eğitimi programlarının ve etkinliklerinin hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve düzeltilmesi, iyileştirilmesi ve ayrıca okuldaki sanat faaliyetlerinin belirlenmesi konularında danışmanlık yapmak ve önerilerde bulunmaktır. Eğitim ve öğretimle ilgili program geliştirme çalışmalarında, ilgili alan derslerinin öğretmenlerinden uygulayıcı üye olarak yararlanılır.

itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir veya ayrı yetiştirme tedbirleri alınabilir. Özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esasları ayrı bir yönetmelikle düzenlenir” ibaresi yer almaktadır. Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/

⁸ Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/ ; Resmi Gazete : Tarih: 21 Eylül 1990- Sayı : 20642.

Üç yıl sonra yürürlüğe giren **20.06.1993 tarih ve 21613 sayılı** kanunda⁹ yapılan bazı değişikliklerle, 21 Eylül 1990 gün ve 20642 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği" yürürlükten kaldırılır (Madde 23). Yeni yönetmelikte ; gündüzlü eğitimden “velinin isteği ve Okul idaresinin kararına bağlıdır” ibaresi çıkarılarak, kurumsal yapı yatılı, gündüzlü ve karma okullar olarak tanımlanmış (Madde 5); müfredat programı ise “Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde okul ve çevre imkânlarına göre **Resim** ve **Müzik** bölümleri bulunur. Ayrıca, Bakanlığın uygun görmesi halinde bu okullarda güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan bölümler de açılabilir (Madde12) şeklinde yenilenmiştir. Sanat Eğitimi, Danışma ve Program Geliştirme birimi ise içeriğinde fazlaca bir değişime uğratılmadan tek bir çatı altında toplanmış, Üst Kurul ve Lise Kurulları şeklindeki düzenleme kaldırılmıştır (Madde 17).

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'ne dair, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanılarak hazırlanmış bir sonraki uygulama **20.08.1999 tarih ve 23792 sayılı** yönetmeliktir¹⁰. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'ne ait esas ve usullerin yeniden düzenlendiği bu yönetmelik, müfredat ve eğitim-öğretim programları açısından önemli bir değişiklik içermez. Sanat eğitimi danışma ve program geliştirme kurulu, kuruluş ve görevleri açısından önceki yönetmelikle hemen hemen aynı yapıdadır (Madde 15-16).

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin öğretim süreleri bir yılı hazırlık olmak üzere dört yıl iken, “Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması “ kapsamında; Talim Terbiye Kurulunun **07. 06. 2005 tarih ve 184 sayılı** kararıyla, 2005-2006 öğretim yılından itibaren hazırlık sınıflarının kaldırılarak, öğretim süresi dört yıla göre yeniden düzenlenmiştir. Önemli bir değişiklik içermeyen **06/11/2008 tarih ve 27046 sayılı** Resmî Gazete'de yayımlanan Güzel Sanatlar Eğitim Yönetmeliği, **16.06. 2009 tarih ve 27260 sayılı** bir sonraki yönetmelikle yürürlükten kaldırılmıştır (Madde 18)¹¹. Bugün için de yürürlükte olan son yönetmelikte dikkati çeken en önemli gelişme okulun adının **Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri** olarak değiştirilmesidir. Buna göre : Güzel sanatlar ve spor liseleri, Anadolu lisesi statüsünde olup güzel sanatlar ve spor eğitimi alanında yatılı, gündüzlü ve karma olarak ilköğretim üzerine 4 yıl eğitim ve öğretim yapılan okullardır. Bu okullar, öncelikle güzel sanatlar ve sporla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır (Madde 5). Okulun amacı ise : Öğrencilerin Türk Millî Eğitiminin genel ve özel amaçları yanı sıra güzel sanatlar ve spor alanlarında ; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda güzel sanatlar ve spor eğitimi ile ilgili temel bilgi ve beceriler kazanmalarına yönelik eğitim-öğretim görmelerini ve alanlarında başarılı bireyler olarak yetişmelerini, Güzel sanatlar ve

⁹ Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/ ; Resmi Gazete : Tarih : 20 Haziran 1993 - Sayı : 21613.

¹⁰ Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/ ; Resmi Gazete : Tarih : 20 Ağustos 1999 - Sayı : 23792.

¹¹ Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/ ; Resmi Gazete : Tarih : 16 Haziran 2009 - Sayı : 27260.

sporla ilgili yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını, Türk sanat, kültür ve sporuna katkıda bulunan ve başarıyla temsil eden bireyler olarak yetişmelerini, iş birliği içinde çalışma ve dayanışma alışkanlığı kazanarak takım ruhu ile hareket etmelerini, alanlarıyla ilgili araştırma yaparak yorum ve uygulama yetkinliğine ulaşabilmelerini, Millî ve milletlerarası sanatsal ve sportif faaliyetleri takip ederek bilgi ve kültürlerini geliştirmelerini, spor disiplini ve centilmenliği ile sanatçı duyarlılığını benimseyen bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Madde 6). Öğretim programında okulun alanı : “ Bu okullarda **resim, müzik** ve **spor** alanları ile branşlaşmaya yönelik alt branşlar açılır. Bakanlığın uygun görmesi durumunda güzel sanatlara yönelik program uygulayan başka alanlar da açılabilir. Ancak, bütün alanların aynı okul bünyesinde açılma zorunluluğu yoktur. Açılacak alanlar, okulun fiziki alt yapısı ve çevre şartları dikkate alınarak Bakanlıkça belirlenir” şeklinde tanımlanmıştır (Madde 12). 2009 tarihli yönetmelikte ayrıca “Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Kurulu” biriminin de tamamen kaldırıldığı görülmektedir¹².

2.2. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'nin Eğitim ve Öğretim Programları

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'ndeki (Resim Bölümü) öğretim programı ve ders içeriklerine gelince ; eski “seminer” yapılanmasına benzer biçimde, Güzel Sanatlar Fakülteleri'ne ve Eğitim Fakülteleri'nin sanat eğitimcisi yetiştiren programlarına öğrenci kaynağı oluşturması düşünülmüş ve öğretim programı da ona göre düzenlenmiştir. Resim eğitim programlarının genel çerçevesi; Lise'deki kültür derslerine ilave olarak, Desen, Temel Sanat Eğitimi, Desen Atölye, Heykel Atölye, Grafik Atölye ve Sanat Tarihi dersleri kapsamında Plastik Sanatlar Tarihi, Türk Resim-Heykel Sanatı Tarihi ve Çağdaş Dünya Sanatı Tarihleri okutulması şeklinde belirlenmiş, mezun olan öğrencilerin üniversitelerin Resim Öğretmenliği bölümleri ile Güzel Sanatlar Fakülteleri'nin Resim, Heykel, Seramik, Grafik, Tekstil, Sahne Dekorları, Fotoğraf, Endüstri Ürünleri Tasarımı vb. programlarına başvurabilmeleri hedeflenmiştir (Erkan 2009: 23).

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 20.07.2010 tarih ve 76 sayılı kararına göre 9 ve 10. sınıflarından başlamak üzere kademeli olarak uygulanacak olan , Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Resim Bölümü'nün haftalık ders programında yer alan ortak, seçmeli ve alan dersleri Tablo 1'de gösterilmiştir¹³. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Resim Bölümü'nün teorik dersleri arasında konumuz açısından irdelenmesi gerekli en önemli dersler başta *Sanat Tarihi* olmak üzere *Türk Resim Heykel Sanatı* ve *Sanat Eserlerini İnceleme* dersidir. MEB Talim ve Terbiye Kurulunun **08.12.2006 tarih ve 392 sayılı** Kararı ile kabul edilen ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün tayin ettiği, dört üyeli Program geliştirme Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanmış, haftada iki

¹² Bkz.: www.resmigazete.gov.tr/ ; Resmi Gazete : 16.06. 2009 , Sayı: 27260.

¹³ Bkz.: (http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_09/05092630_ogmhd20122013.pdf ; Erkan 2009 : 23-30.

saat seçmeli ders olarak okutulması kararlaştırılan **Sanat Tarihi** dersi beş ünite çerçevesinde yapılandırılmış olup, öğretim programının içeriği aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir¹⁴.

SANAT TARİHİ DERSİ ÜNİTELERİ VE AÇILIMLARI

ÜNİTE I: TARİH ÖNCESİ ve İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

1. Tarih Öncesi ve İlk Çağ Yerleşim Merkezleri
2. Toplumsal Gelişimin Sanat Eserlerine Etkisi
3. Tarih Öncesi ve İlk Çağ'da Mimari Resim ve Heykel Sanatı

ÜNİTE II: BİZANS SANATI ve ORTA ÇAĞ AVRUPA SANATI

1. Orta Çağ Kültürü ve Sanatsal Özellikler
2. Orta Çağ'da Mimarlık, Resim ve Heykel Sanatı
3. Bizans Sanatı

ÜNİTE III: AVRUPA'DA RÖNESANS SANATI

1. Rönesans'ın Doğuşu
2. Rönesans'ta Mimarlık, Resim ve Heykel Sanatı
3. Rönesans Sanatçıları

ÜNİTE IV: XVI, XVII. ve XVIII.YÜZYILLARDA AVRUPA SANATI

1. Maniyerist, Barok, Neoklasik ve Romantik Akımların Doğuşu
2. XV. ve XVIII. Yüzyıllarda Mimarlık, Resim ve Heykel Sanatı
3. XV. ve XVIII. Yüzyıl Sanatçıları

ÜNİTE V: XIX. ve XX. YÜZYILLARDA AVRUPA SANATI

1. Realizm, Empresyonizm, Fovizm, Kübizm, Fütürizm, Ekspresyonizm, Soyut Sanat, Metafizik, Dadaizm, Sürrealizm, Pop Art Akımlarının Doğuşu
2. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Resim ve Heykel Sanatı
3. XIX. ve XX: Yüzyıl Sanatçıları

TÜRK RESİM, HEYKEL SANATI DERSİ ÜNİTELER VE AÇILIMLARI

ÜNİTE 1: ORTA ASYA TÜRK RESİM, HEYKEL SANATI

- 1- Hun Sanatı

¹⁴ Bkz.: http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/sanat_tarihi.pdf (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu 08.12.2006 tarih ve 392 sayılı Kararı).

Orta Öğretim Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Geleneksel....

2- Göktürk Sanatı

3- Uygur Sanatı

ÜNİTE 2: CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ TÜRK RESİM, HEYKEL SANATI

1- Selçuklu Dönemi Minyatür ve Heykel Sanatı

2- Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı

ÜNİTE 3: BATI TESİRİ ALTINDAKİ TÜRK RESMİ VE BATIYA AÇILMA

1- Türk Primitif Sanatçılar

2- Avrupa'ya Sanat Eğitime Giden Sanatçılar

3- Sanayi-i Nefise Mektebi ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti

4- 1914 Çallı Kuşağı, Empresyonizm ve Sanatçılar

ÜNİTE 4: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK RESİM, HEYKEL SANATININ GELİŞİMİ

1- Atatürk'ün Sanata ve Sanatçıya Verdiği Önem

2- Cumhuriyet Dönemi Sanatı Gelişimi

3- Türk Resim Sanatında Yeni Arayışlar

ÜNİTE 5: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HEYKEL SANATI

1- Güzel Sanatlar Akademisine Davet Edilen Yabancı Heykeltıraşlar

2- Akademiden Yetişen Türk Heykel Sanatçıları

3- Anıtkabir ve Cumhuriyetin Kazanımlarını Yansıtan Çalışmaları

SANAT ESERLERİNİ İNCELEME DERSİ ÜNİTELER VE AÇILIMLARI

ÜNİTE I: SANAT ESERİ VE ANALİZİ

1. Sanat Eserinin Yapısı

2. Sanat Eserinin Toplumsal İşlevi ve Gerekliliği

3. Sanat Eserini Çözümleme

ÜNİTE II: TARİH ÖNCESİ VE ANTİK ÇAĞLARDA SANAT

1. Primitif Sanatlar

2. Arkaik Plastik Sanatlar

3. Mısır Resim ve Heykel Sanatı

ÜNİTE III: SANATININ GELİŞİM EVRELERİ

1. Rönesans Dönemi Sanatı Ve Üslup Özellikleri

Sevay Okay Atılğan

2. Barok Dönemi Sanatı ve Üslup Özellikleri

3. Realizm Sanat Akımı ve Özellikleri

4. Neo Klasizm Sanat Özellikleri

5. Romantizm Sanat Akımı ve Özellikleri

ÜNİTE IV: İXX. VE XX. YY ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI

1. Empresyonizm

2. Ekspresyonizm

3. Kübizm

4. Soyut Sanat

5. Pop Art

6. Op Art

7. Minimalizm

8. Kavramsal Sanat

ÜNİTE V: TÜRK RESİM SANATI

1. Osmanlı Minyatürleri

2. Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı

3. Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatı

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin ders programları incelendiğinde Mesleki Kuramsal derslerin ortak olanlarının yanı sıra, seçmeli mesleki kuramsal dersler, uygulamalı atölye dersleri, ortak dersler ve zorunlu derslerin de olduğu görülmektedir. Sanatsal alanda uygulamalı derslerin temelinde mesleki kuramsal dersler bulunmaktadır. Mesleki kuramsal dersler düşünme, bir fikir, görüş oluşturmada temel teşkil ederler. Uygulamalı derslere temel teşkil etmesi bağlamında önemli görülmektedir. Böylece kişiler daha doğru uygulamalar yapabilmekte, yaratıcılığı artmakta, ifade şekli güçlü, çağdaş, yeni fikirlere açık bireyler olarak yetişmektedirler (Erkan 2009: 1-2)¹⁵. Diğer yandan, Müzik bölümü müfredatında **Geleneksel Türk Müziği Tarihi dersi** bulunmasına karşılık; resim bölümünde minyatür sanatı dışında, milli kültürümüzün en önemli verileri arasında yer alan geleneksel el sanatlarına yönelik herhangi bir derse müfredatta yer verilmemesi dikkate değer bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır.

3. Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatları Eğitiminin Tarihçesi :

Türkiye’de Türk El Sanatları Eğitimi 1914 yılında “Medresetülhattatin” (Hattatlar Mektebi) nin kuruluşu ile gerçekleşmiştir. 1929 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren okul, bu tarihte yürürlüğe giren “Öğretim Birliği Kanunu”

¹⁵Ders program ve içerikleri hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: Şırlakoğlu 2004; Buyurgan 2007; Pınarbaş 2010; <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> .

ile, önce “Şark Tezyini Sanatlar Mektebi”, 1936 yılında da “Türk Tezyini Sanatlar Şubesi” adı altında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi’ne bağlanmış, ismi daha sonra “Türk Süsleme Bölümü” olarak değiştirilmiştir. Bu dönemde Türk Tezyini Sanatlar bölümünün ders programında :Tezhip, Tezyini Arap yazısı, Ebru ve ahar, Türk cildciliği, Türk cild kalıpları yapımı, Altın varak yapımı, Türk minyatürü, Sedef kakmacılığı, Türk çini nakışları, halı nakışları, Kıymetli taşlar üzerine hak gibi alanlar yer almaktaydı (Cezar 1983: 26). 1954 yılına kadar ortaöğretim düzeyinde eğitim veren bölümde, başlangıçta Geleneksel Türk Sanatları’nın pek çok dalında eğitim verilirken, bölüm hocalarının çeşitli nedenlerle işten ayrılmaları ve yerlerine yenilerinin atanamamasından dolayı giderek etkinliğini yitirmiştir. Bunun sonucunda bölümlerin çoğu kaldırılmış, yaklaşık 50 kadar öğrenci tezhip, minyatür, yazı, cilt ve çini olarak yalnızca 5 dalda eğitimlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. İlgi daha da azalınca bölüm, yüksek öğrenim vermek üzere “Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü” ile birleştirilmiştir. Ancak bir sonraki aşamada öğrencilerin başka branşları seçmeleri nedeniyle, bölüm öğrencisiz kalmış ve bu durum senelerce sürmüştür. Nihayet Senato’nun 7.10.1976 tarih ve 30/5 sayılı kararı ile; Tezhip, Minyatür, Lake, Türk Ciltçiliği, Çini, Ebru ve Hat Sanat Dalları ile bölüm yeniden açılmıştır (Cezar 1973: 28,29).

Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Akademi 1982 yılında Mimar Sinan Üniversitesi haline getirildikten sonra ilave olunan Halı-Kilim-Eski Türk Kumaşları Anasanat Dalı ile birlikte, 5 Anasanat dalı olarak eğitimine devam etmektedir. Bunun yanında, eğitim olanaklarının artması ve Geleneksel El Sanatlarını Güzel Sanatlar Fakülteleri eğitim programlarına dahil eden üniversitelerin giderek çoğalması sanat eğitiminin İstanbul dışında da önem kazanmasını sağlamıştır. Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi bunlardan bazılarıdır. Üniversiteler dışında bugün; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Köy İşleri, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İl Özel İdareleri ve çeşitli bankaların bünyelerinde el sanatları ile ilgili olarak açılan çeşitli birimler mevcuttur. Ancak bu birimler belirli bir koordinasyon programından yoksun, birbirlerinden kopuk ve dağınık bir şekilde faaliyet göstermektedirler¹⁶.

3.1. Geleneksel Türk Sanatlarının Eğitimdeki Rolü : Kavramlar ve Sorunlar

Geleneksel Türk El Sanatlarının Ortaöğretim Eğitim Sisteminde yer almasının yeri ve önemi konusunda birtakım saptamalarda bulunabilmek için, öncelikle Güzel Sanatlar alanında bugün halen tartışılan birtakım konuların altı çizilmeli, kavramlar ve çağrıştırdıklarıyla ilgili algılamalara bazı açıklamalar getirilmelidir. Konuyla ilgili olarak bugüne kadar pek çok sempozyum ve kongre düzenlenmiş, sorunlar ve çözüm yolları üzerine çeşitli fikirler öne sürülmüştür. Bununla birlikte, “Çağdaş Türk Sanatı” ve “Geleneksel Türk Sanatları”nın gerek

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Başlangıç 1981; Erden 1981; Öztürk 1981.

kendi iç yapılanmalarındaki sorunlar, gerekse birbirleriyle bütünleşmeleri etrafında gelişen ve içeriğinde çok fazla değişikliğe uğramaksızın günümüze kadar süregelen tartışmalar bugün için de geçerliliğini korumaktadır. Burada amacımız sorulara yanıt aramak, çözüm önerileri getirmek ya da kavramlarla ilgili detaylı açıklamalara girmek değil, genel hatlarıyla bugün çağdaş ve geleneksel el sanatları açısından tespit edebildiğimiz sorunlara dikkat çekmektir. Gelenekselliğin çağdaş yaratıcı algılarla güncelleştiği, özgün bir “Sanat Eğitimi” programı ve bunu destekleyen hükümet politikalarının oluşturulamamasının şüphesiz pek çok nedeni vardır. Ancak özellikle “sanat” sözkonusu olduğunda, bu olgu çevresinde gelişen tüm oluşum ve sorunlar, Türk tarihinin belki de en önemli safhalarından biri olan “Batılılaşma” süreci ve çağrıştırdıklarıyla ilgili görünmektedir. Sözcük anlamıyla “bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, “*muasır (asri)*” olarak tanımlanan “*çağdaş*” ile, “çağın tutumuna, anlayışına, gereklerine uymak”, “*muasırlaşmak (asrileşmek)*” kavramları bizde daha çok “Batılılaşma” kavramı ile eşdeğerde düşünülmüştür. Esasen, kültür ve sanat alanındaki Batılılaşma çabaları, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet döneminde aynı temel endişelere dayanmaktadır. Bu da bilim, teknik, askeri, ekonomik, kültür ve sanat alanlarında Avrupa ile aynı başarıyı yakalamak arzusudur. Ancak sonradan bu sözcük bir kısım zümrelerde Türk, İslam örf ve adetlerinden, kültüründen kopmuş, yabancı taklitçiliği yapmış bulunmayı çağrıştıran ek bir anlam ifade etmeye başlamıştır. Bu nedenle Çağdaş Türk Sanatı ilk oluşum sürecinden itibaren, bir yandan taklitçiliğe düşmeden kendi çağının sanatsal yaratımlarını anlamak ve gerisinde kalmamak yönünde uğraş verirken, diğer yanda geleneksel değerlerinin çağdaşa aktarımıyla ilgili problemleri göğüslemek durumunda kalmıştır. Nitekim, aydın çevrede eski gelenekleri bir esin kaynağı olarak gören bireysel ve grup halindeki davranışlar ile bunu eleştiren ve milli kaygıları sanatta gerilik sayan görüşler farklı bir zeminde kendilerine yer bulmuş, böylece *taklitçilik* ile *gericilik* arasında süregelen tartışmalar sanatın kendi dinamiğindeki özümseme ve yenilenme sürecini yavaşlatmıştır¹⁷. Geleneksel olandan yola çıkılarak hazırlanan çağdaş tasarımların hangi kriterlerle değerlendirileceği, diğer bir deyişle geleneksel birikimlerimizin çağdaş sanat anlayışına uygun yeni değerlere dönüşümünün nasıl olacağı konusu bugün için dahi yeterince açık değildir. Ancak burada üzerinde durulması gereken nokta, eskiyi reddeden çağdaşlılık kadar, her türlü yeniliğe kapalı gelenekselciliğin de sanatsal yaratımlar ve gelişme açısından ket vurucu olabileceği gerçeğidir. Bu durumda, çağdaş sanat eğitimi alanlardan farklı olarak bu kez, yaratıcılık ve hayal gücünün sanata yansımadağı, sanatçı ruhunun dizginlendiği başka tür bir yabancılaşmayla karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır.

Geleneksel El Sanatları alanında da, bazıları ortak sorun olarak düşünülebilecek tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Terminolojik kavram kargaşası bunlardan biridir. Doğrudan kavramların anlamlandırılmasıyla ilgili görünen bu problem her iki alan için de geçerli olup, halihazırda ortak bir

¹⁷ Bkz.: Renda 1977; Sürür 1981; Öztürk 1981; Uslu 1981; Aktan 1999; Pekpelvan 1999; Mülayim 1994.

konuşma dili oluşturulamamıştır. Farklı disiplinlerin kavramlara yaklaşımları da farklıdır. İkinci sorun, Geleneksel Türk El Sanatlarının hangi disiplinleri içerdiği, alt ve üst başlıkların nasıl oluşturulacağıyla ilgilidir. Kitap sanatları, halı-kilim, çini, kumaş vd. pek çok alanda el sanatı örnekleri bulunan ülkemizde, tüm bu sanat dallarının tespiti ve nasıl bir gruplandırma içinde değerlendirilmesi gerektiği konusu da çözüm bekleyen sorunlardan birisidir. Yaklaşımlar bu noktada da birbirinden farklı olup, “*sanat*” ve “*zanaat*” kavramları konusunda bazen ikileme düştüğü, “*geleneksel sanat*”, “*el sanatı*”, “*halk sanatı*”, “*süsleme sanatı*” vb. kavramların yeterince iyi ayrıştırılmadığı gözlenmektedir. Geleneksel El Sanatları açısından, çözümü yönünde ivedilikle hareket edilmesi gereken belki de en önemli sorun, ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli bir çalışma içerisinde, koruma ve yaşatma politikalarının disiplinlerarası dayanışmayı içeren akademik ve çok yönlü bir organizasyonla bir an evvel hayata geçirilmesidir. Her geçen gün önemli kayıpların yaşandığı, bazı sanat dallarının bütünüyle yok olduğu ve bu sürecin ivme kazanarak devam ettiği hatırlanırsa, güçlü bir eğitim-öğretim ve politika programının bugüne kadar oluşturulamamış olması ciddi bir ihmalkarlık olarak karşımızda durmaktadır.

4. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri’nde Geleneksel Türk El Sanatları Eğitiminin Yeri ve Önemi

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye’de sanat eğitimcisi ve sanatçı yetiştirme hedefli bir kurumda, sanat eğitiminin ortaöğretim düzeyinde geliştirildiği ilk örnek *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri*’dir. Bu gelişme sanat eğitimi yaşının daha erken dönemlere çekilmesi, yaygınlaştırılması ve çağdaş sanatlarımıza yapacağı katkı açısından oldukça önemli bir adımdır. Bununla birlikte, resim ve müzik alanlarında on yılı aşkın bir süredir, yalnızca çağdaş sanat eğitiminin verildiği bir ortaöğretim programının ülke ihtiyaçlarını bütünüyle karşıladığını düşünmek akılcı görünmemektedir. Ülkemizin sahip olduğu kültür varlıkları ve geleneksel el sanatlarımızın zenginliği göz önünde bulundurulduğunda, milli değerlerin gözetildiği, ilke ve içerikleri sağlam temeller üzerinde yükselen, olgunlaştırılmış ek programlar oluşturulması gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Milli Eğitim Bakanlığı da, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri **20 Haziran 1993 tarih ve 21613 sayılı** yönetmelikte yer alan madde 13’e “*Okulda resim ve müzik alanları bulunur. Bakanlığın uygun görmesi durumunda güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan başka alanlar da açılabilir*” ibaresini koydurarak bir ölçüde bu eksikliği vurgulamış olmalıdır.

Geleneksel el sanatları konusunda bugüne kadar, disiplinlerarası koordinasyonun sağlandığı, geniş çaplı, akademik nitelikli ve çok boyutlu çalışmaların yapılmamış olması, konunun ortaöğretim kademelerindeki önemini daha da arttırmaktadır. Doğrudan sanat eğitiminin hedeflendiği Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ise bu bağlamda üzerinde ciddiyetle durulması gereken yapılanmaların başında gelmektedir. Yaklaşık 60 ilde faaliyet gösteren bu okullarda, geleneksel el sanatları eğitiminin önemi ve gerekliliğini iki farklı boyutta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, özellikle Atatürk’ün eğitim

politikası çerçevesinde gençlere milli kültür bilincinin kazandırılması ve bunun sanat eğitimindeki yeri ; ikincisi ise Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ve diğer Ortaöğretim kurumlarının milli kültür unsurlarının korunması ve geleceğe taşınmasındaki rolü ve önemi konusudur.

4.1. Milli Kültür Anlayışı ve Sanat Eğitimindeki Rolü

Milli kültür unsuru olarak el sanatları bir ulusun, yüzyıllar boyu süregelen yaşam pratiklerinin oluşturduğu gelenek ve göreneklerin, beğeni ve tercihlerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı en önemli kültür varlıklarıdır. Anadolu insanının kendi dünya görüşü ve hayat felsefesini yansıtan, yetenek ve becerisinin gücünü en iyi şekilde sergileyen geleneksel el sanatlarının bu bağlamda, Türklerin zengin kültürel tarihi mirası içerisinde ayrı bir yeri vardır. Bu mirasın ve kültürel değerlerin bilinçli bir eğitim-öğretim yapılanması çerçevesinde gençlere tanıtılması ve geleceğe aktarılması bir milletin varlığını sürdürebilmesi için son derece önem taşımaktadır. Nitekim, *milli kültür* ve *güzel sanatlar*, Ulu Önder Atatürk'ün eğitim anlayışı içerisinde de en fazla üzerinde durduğu, önemseydiği konuların başında gelmektedir. O'nun gözünde askeri ve siyasi kurtuluşu, ekonomik kurtuluş ve kültür alanında gelişmenin izlemesi gereklidir ve kültür alanında, hem millileşerek kendi tarihi köklerimizden beslenmek, hem de çağdaşlaşarak dünyaya açılmak ve seslenebilmek şarttır¹⁸.

*“Güzel sanatlarda muvaffakiyet ; bütün inkılapların muvaffak olduğunun en kat’i delilidir. Bunda muvaffak olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar, bütün muvaffakiyetlerine rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima mahrum kalacaklardır”*¹⁹.

“Milli Kültür” ise, bir millete kimlik kazandıran, diğer milletlerle arasındaki farkı belirlemeye yarayan, tarih boyunca meydana getirilen ve o millete ait maddi-manevi değerlerin uyumlu bir bütünüdür. Bir toplumu millet yapan ve onun bütünlüğünü sağlayan milli kültürdür. Geçmişten kopmadan geleceğe uymayı başarmak ancak milli kültürün korunmasıyla mümkün olacaktır. Atatürk milli kültürümüzde kendimize ait özel kültürel çizgilerin silinmemesi gerektiğini sık sık vurgulamış, kendi benliğimizden fedakarlık yapmaktan ve taklitçiliğe sapsaktan kaçınmamızı öğütlemiştir. O'nun “milli kültür” anlayışı, maddi-manevi kendi geçmiş ve kültürümüze, öz değerlerimize sahip çıkma ve onda yükselme şeklinde ifade bulmuştur²⁰.

“...Milli Eğitim ve öğretim programından söz ederken eski devrin hurafelerinden, bize özgü vasıflarımızla hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelebilen tüm etkilerden tamamen uzak, milli ve tarihi seciyyemizle (karakterimizle) uyumlu bir kültür kastediyorum. Çünkü milli dehamızın tam bir şekilde gelişmesi ancak böyle bir kültür ile sağlanabilir.

¹⁸ Bkz.: Özgü 1994; Karagözlü 1994; Bursalıoğlu 1994.

¹⁹ Anonim 1990:117.

²⁰ Sayılı 1990; Gürses 1994.

Herhangi bir ecnebi kültürü şimdiye kadar takib olunan yabancı kültürlerin zararlı neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür, haraset-i fikriye zeminle (ortamla) orantılıdır. O zemin milletin seciyesidir”²¹.

Bugün Güzel Sanatlar Eğitimi denildiğinde, tümüyle Batı tarzı bir resim anlayışı ve eğitimi akla gelmekte, geleneksel sanatlarımız bu eğitimin dışında bir noktada, farklı yaklaşım ve kriterlerle değerlendirilmektedir. Çağdaş Sanat eğitimi alan bir öğrenci, Türk sanatının geçmiş evrelerini, tezhip, cilt, minyatür, çini vb. gibi büyük sanat değerlerini, sanat tarihi derslerinin sınırlı zaman dilimi içerisinde sunulan, kuramsal bir özetiyle öğrenmek durumunda kalmaktadır. Böylece, bu sanatların derin mana ve pratiğine inmeden, kendi öz değerlerinden beslenen bir sanat bilinci edinmeden mezun olmaktadır.

4.2. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ve Diğer Ortaöğretim Kurumlarının Milli Kültür Unsurlarının Korunması ve Geleceğe Taşınmasındaki Rolü ve Önemi

El sanatları bir toplumun yaşam biçiminin, bir diğer ifade ile gelenek ve görenek kapsamında ele alınabilecek tüm yaşam pratiklerinin, estetik kaygı ve arayışlarının uzun yıllar içerisinde kuşaktan kuşağa aktarıldığı maddi kültür verileri olarak, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurabilmemizi sağlayan milli ve kültürel kimliğimizin en önemli belirleyicilerinden birisidir. Bu kimliği tanımayan, bu kimlikten haberdar olmayan bir gençlik, kendi kimliklerini bulma yönünde yanılgılara düşebilir. El sanatları işlevleri, yararlılıkları, ekonomik ve kültürel yapılanmadaki etkinlikleri; sanatçısı, malzemesi, üretim koşulları, özgün örneklerinin çağlarına tanıklık etme nitelikleri ile tanıtılıp değerlendirilebilmeleri için geniş kapsamlı farklı boyutlarda çalışmalar gerektiren kompleks bir yapıya sahip bulunmaktadırlar. Hızlı bir değişim ve gelişim sürecinin yaşandığı günümüz dünyasında, herkese ve her kuruma kendi konum ve potansiyeli içerisinde farklı niteliklerde görevler düşmektedir. Konu her yönüyle tek bir kuruluş veya kurumun çözüme kavuşturamayacağı kadar geniş kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle ilgili çalışma, araştırma ve değerlendirmelerde kurumlar arası güçlü bir koordinasyon ve yardımlaşma ağının kurulması büyük önem taşımaktadır. Başarıya ulaşabilmek için konuyla ilgili farklı branşlardan uzmanların bir araya gelerek çalışma planları yapması, hatta ortak araştırma grupları oluşturmaları, kamu, özel kuruluş ve kurumlarının amaçları doğrultusunda ve sürekliliği sağlanan belli bir kültür politikası etrafında birleşmeleri gerekmektedir. Burada sanatçılara, sanat tarihçilere, halkbilimcilere, ekonomistlere, sanayicilere, eğitim öğretim kurum ve uzmanlarına, halkımıza önemli görevler düşmektedir. Sanat eğitiminin daha genç kademelerde ele alınmasının önemi göz önünde bulundurulursa, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri de bu oluşuma önemli katkılar sağlayabilir. Gerektiğinde üst düzeydeki organizasyonlarla koordineli olarak yürütülebilecek bir programın içerisinde yer alarak sağlanabilecek katkılar arasında :

²¹ Anonim 1990:15.

1. Yerel kaynaklı bilgilerin derlenmesi ve belgelenmesi konusunda ortaöğretim düzeyinde birimler oluşturulması (bölgesel envanter çalışmaları),

1. Yaşayan sanatkar ve zanaatkarlardan geleneksel el sanatları pratik ve teorik bilgilerinin edinilmesine yönelik atölyelerin kurulması, kursların açılması,

2. Geleneksel el sanatları ürünlerinden örneklerin bir bölge müzesinde toplanmaları ve korunmalarının sağlanması,

3. Çeşitli festival, panayır, sergi ve yarışmalarla konuya ilgiyi çekerek kamuoyu bilinci ve teşvikinin oluşturulması ,

4. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri'ndeki genç nüfus potansiyelinin, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmesi, sanat edindirme programları çerçevesinde iş imkanları sağlanması, ulusal ve uluslar arası pazarlara girme yollarının aranması (eğitim, üretim, pazarlama),

6. Kırsaldaki birikimin, özgün yapısı korunarak, kentlerdeki sunumu ve çağdaş yaşam alanları içerisindeki işlevselliğinin araştırılması ve genç kuşakların bu doğrultuda eğitilmesi, gibi çalışmaları saymak mümkündür. Ancak tüm bu faaliyetlerin hayata geçirilebilmesi, ortaöğretim düzeyinde bilinçli ve programlı bir yapılanmanın sağlanabilmesi de yine, büyük çaba ve yönlendirmeleri gerektirmektedir²².

5. Sonuç

Çoğunlukla ekonomik yatırımların öncelikli kılındığı, maddi kaygı ve değerlerin öne çıkarıldığı günümüzde, kültürel alanda geri kalma, eğitim ve öğretimde sanatın birleştirici, uzlaştırıcı ve aydınlatıcı ruhundan uzaklaşma gibi olgular pek fazla önemsenmemektedir. Ancak bütünüyle maddi değerlerin beslediği bir toplumda huzur ve rahatlıktan söz etmek mümkün değildir. Toplumun maddi değerler kadar, maneviyatını, yaratıcı ruhunu, düşün alanını besleyecek kültürel gelişimin de sağlanması ve sürdürülmesi zorunluluğu vardır. Bu konudaki ihmalkarlık kendinden uzaklaşma, kendi toplum değerlerini yadsıma biçiminde giderek artan bir yabancılaşmayı da beraberinde getirecektir. “Küreselleşme” tartışmalarının yaşandığı bir dönemde, Türk geleneksel sanatlarının içsel sorunlarından kurtarılıp, çok yönlü bir programla koruma altına alınması, köklü bir reformla eğitimin en alt kademelerinden başlanarak insanlarımıza milli duygu ve bilincin aşılması, geleneksellik ve çağdaşlık çizgisinde kaybedilen değerlerin yeniden kazanılması, sürdürülebilir politikalarla geleceğe taşınması, milli duygular etrafında kenetlenmiş “ulus” kavramının başlıca dayanağı olacaktır. Geleneğin niçin ve nasıl oluşturulduğunu sorgulayan, geçmişle çağının değerlerini bilinçli bir potada eritip geleceğe taşıyabilen gençlerin yetiştirilmesi bu bağlamda ancak, tüm yönleriyle sağlam bir temel üzerine oturtulmuş “milli” bir eğitim ve kültür anlayışıyla mümkün görünmektedir.

²² Bu konuda bkz.: Öztürk 1981; Başlangıç 1981; Erden 1981; Sürur 1981; Uslu 1981; Aktan 1999; Pekpelvan 1999.

Nitekim uluslararası bir kurum olan UNESCO'nun "bir insan topluluğunun kendi tarihsel gelişimi konusunda sahip olduğu bilinç" şeklinde tanımladığı (milli) "kültür"den yoksunluk, geçmiş ve gelecekte yoksunluğu da beraberinde getirecektir.

KAYNAKÇA

- AKTAN 1999 L. Aktan, "2000'li yıllarda Geleneksel Türk Sanatlarının Dün, Bugün İkilemi", **2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara (1999), s. 1-3.
- ANONİM **İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Akademi Belleteni 1974**, İstanbul (1974).
- ANONİM **Atatürk'ün Kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı:37, Ankara (1990).
- ASLANER 2008 N. Aslaner, **Milli Eğitim Şuraları ve Eğitim Politikaları (1939-46)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- BAŞLANGIÇ 1981 S. Başlangıç, "**El Sanatlarının Dünü ve Bugünü**", **1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri**, İzmir Kasım 1981, Derleyen: İsmail Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir (1981), s. 97-101.
- BERKES 2002 N. Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul (2002).
- BODUROĞLU 2010 S.K. Boduroğlu, **Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişimi ve Bauhaus Ekolünün Türk Sanat Eğitimine Yansımaları**, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir (2010).
- BURSALIOĞLU 1994 Z. Bursalıoğlu, "Atatürkçü Eğitim Üzerine", **1. Uluslararası Atatürk Sempozyumu, Eylül 1987**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara(1994), s. 341-345.

- BUYURGAN 2007 S. Buyurgan, **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**, Pegem A Yayıncılık, Ankara (2007).
- CEZAR 1973 M. Cezar, “Kuruluşundan Bugüne Akademi”, **Devlet Güzel Sanatlar Akademisi 1883-1973**, 90.Yıl, M.S.Ü. Yayınları, İstanbul (1973), s.7-75.
- CEZAR 1983 M. Cezar, “Güzel Sanatlar Akademisi’nden 100.Yılıda Mimar Sinan Üniversitesi’ne”, **Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl**, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, No:3, İstanbul (1983), s.5-84.
- CEZAR 1995 M. Cezar, **Sanatta Batı’ya Açılış ve Osman Hamdi**, C.1-2 Erol
- Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul.
- DENİZ 2001 M. Deniz, **Milli Eğitim Şuralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta (2001).
- EDHEM 1970 H. Edhem, **Türk Resim Sanatı Tarihi: Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu**, (Çev.: G.Elibal), Milliyet Yayınları, Sanat Kitapları Dizisi:1, İstanbul (1970).
- ERDEN 1981 A. Erden, “Kamu Kuruluşlarındaki El sanatları Çalışmaları Üzerine Düşünceler”, **2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri**, İzmir Kasım 1982, Derleyen İsmail Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir (1981), s. 83-85.
- ERİŞ 2006 S. Eriş , **1961-1987 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Milli Eğitim Şuraları ve Alınan Kararların Uygulamaları** , Selçuk Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya (2006).
- ERKAN 2009 Z. Erkan, **Anadolu Güzel Sanatlar Liselerindeki Mesleki Kuramsal Derslerin Sanat Eğitimi Sürecine Etkileri** , Gazi Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Eğitim Bilimleri Bölümü, Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Mesleki Resim Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara (2009).
- GÜLEÇ 2001 T. Güleç, **1923'ten Günümüze İlk ve Orta Öğrenim Kurumlarında Sanat Eğitimi Üzerine Bir İnceleme**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim

- Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya (2001).
- GÜRSES 1994 H. Gürses, “Atatürk ve Milli Eğitim”, **1. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, Eylül 1987**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara(1994), s. 367-372.
- İSLİMYELİ 1965 N. İslimyeli, **Asker Ressamlar ve Ekoller**, Ankara (1965).
- KARAGÖZOĞLU 1994 G. Karagözoğlu, “Atatürk’ün Eğitim Savaşı”, **1. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, Eylül 1987**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara (1994), s. 319-339.
- KURTULUŞ 2000 Y. Kurtuluş, **Türkiye’de Sanat Eğitimi Tarihi (1950-1999), Genel Eğitimde ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Resim/ Resim-iş Bölümleri ve Dersleri**, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2000.
- MÜLAYİM 1993 (1) S. Mülayim, “Batılılaşma Süreci”, **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, Sanat ve Kültür: Türk-İslam, Cilt: 6, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993 (1994), s.322-323.
- MÜLAYİM 1993 (2) S. Mülayim, “Batılılaşmadan Günümüze Türk Sanatı Kronolojisi”, **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, Sanat ve Kültür: Türk-İslam, Cilt: 6, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993 (1994), s.376-377.
- ÖZACUN 2002 O. Özacun, **Halkevlerinin Kuruluşu ve Atatürk Döneminde İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri**. 1932-1938, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul (2002).
- ÖZHAN 1995 A. Özhan, **Orta Öğretim Kurumlarında Sanat Eğitimine Eleştirel Bir Yaklaşım**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir (1995).
- ÖZGÜ 1994 M. Özgü, “Atatürk’ün İstedığı Düzeye Ulaşmak (Güzel Sanatlar Alanında)”, **1. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, Eylül 1987**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara (1994), s. 439-442.

- ÖZTÜRK 1981 İ. Öztürk, “Ulusal El sanatlarımızın Tarihsel Gelişiminde Geleneksel Kurumların ve Günümüz Kamu Kuruluşlarının İşlevleri”, **1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İzmir Kasım 1981**, Derleyen İsmail Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir (1981), s. 301-311.
- ÖZTÜRK 1997 A.A. Öztürk, **Türkiye’de Milli Eğitimdeki Gelişmeler (1950-1960)**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir (1997).
- PEKPELVAN 1999 B. Pekpelvan, “Geleneksel Değerlerimizin Çağdaş değerlere Ulaştırılması”, **2000’li Yıllarda Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara (1999), s. 238-244.
- PINARBAŞ 2010 Y. Pınarbaş, **Orta Öğretimde Görsel Sanatlar Eğitimi ve Öğretiminin Önemi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (2010).
- RENDA 1977 G. Renda, **Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara (1977).
- RENDA vd.1980 G.Renda, T.Erol, N.Berk, A.Turani, K.Özsezgin, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, 4 cilt, Tıglat Sanat Galerisi, İstanbul (1980).
- SAYILI 1990 A. Sayılı, “Atatürk ve Milli Kültür”, **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı:46, Ankara (1990), s. 1-8.
- SÜRÜR 1981 A. Sürür, “Batı Örneğinde El Sanatları ve Türkiye’de El Sanatlarının Konumu”, **1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İzmir Kasım 1981**, Derleyen İsmail Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir (1981), s. 344-351.
- ŞIRLAKOĞLU 2004 A. Şırlakoğlu, **Kültürel Yaşam ve Sanat Etkileri Bakımından Sanat Eğitimi ve Sanat Eğitimi Programlarının Önemi**, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim

Orta Öğretim Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Geleneksel....

- Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir (2004).
- TANSUĞ 1986 S. Tansuğ, **Çağdaş Türk Resmi**, İstanbul (1986).
- USLU 1981 M. Uslu, "El sanatlarının Günümüzdeki Yeri ve Durumu", **1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İzmir Kasım 1981**, Derleyen İsmail Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir (1981), s. 406-417.
- TAŞDEMİR 2000 S. Taşdemir, **Türkiye`de Tarih Bilinci Oluşmasında Halkevlerinin Rolü**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir (2000).

INTERNET ERİŞİMLERİ

- <http://www.resmigazete.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.12.2013)
- <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (Erişim Tarihi: 10.12.2013)
- http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_09/05092630_ogmhd2012_2013.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2013)
- http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/sanat_tarihi.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2013)

Sevay Okay Atılgan

Tablo 1. (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalikderscizelgeleri/kategori/7>)

GÜZEL SANATLAR VE SPOR LİSESİ (RESİM BÖLÜMÜ) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ					
DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM	2	2	2	2
	TÜRK EDEBİYATI	3	3	3	3
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	1	1	1	1
	TARİH	2	2	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	-
	COĞRAFYA	2	2	-	-
	MATEMATİK	4	4	-	-
	GEOMETRİ	2	-	-	-
	FİZİK	2	-	-	-
	KİMYA	2	-	-	-
	BİYOLOJİ	2	-	-	-
	SAGLIK BİLGİSİ	-	2	-	-
	FELSEFE	-	-	2	-
	YABANCI DİL	6	3	3	3
	BEDEN EĞİTİMİ	2	0	0	0
	MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ	-	1	-	-
TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	1	-	
ALAN DERSLERİ	DESEN ÇALIŞMALARI	2	4	4	4
	İKİ BOYUTLU SANAT ATÖLYE	2	4	4	4
	ÜÇ BOYUTLU SANAT ATÖLYE	1	4	4	-
	MÜZE EĞİTİMİ	-	-	1	-
	PLASTİK SANATLAR TARİHİ	-	-	-	2
	GRAFİK TASARIM	-	-	3	4
	DRAMA	-	1	-	-
	TÜRK RESİM HEYKEL SANATI	-	-	-	2
	ÇAĞDAŞ DÜNYA SANATI	-	-	-	2
	ESTETİK	-	-	2	-
	SANAT ESERLERİNİ İNCELEME	-	-	-	2
	TOPLAM	6	8	16	18
SEÇMELİ DERSLER					
MÜZİK (2)					
BEDEN EĞİTİMİ (2)					
TARİH (2)					
COĞRAFYA (2)					
FİZİK (2)					
KİMYA (2)					
BİYOLOJİ (2)					
PSİKOLOJİ (2)					
SOSYOLOJİ (2)					
SEÇMELİ YABANCI DİL (2)					
SANAT TARİHİ (2)					
GİRİŞİMCİLİK (1)					
BİLGİ KURAMI (1)					
PROJE HAZIRLAMA (1)					
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ (2)					
DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI (1)					
SOSYAL ETKİNLİK (2)					
ALINABİLECEK DERS SAATİ SAYISI	-	6	4	7	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME	1	1	1	1	
TOPLAM DERS SAATİ	35	35	35	35	